

Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych

INFORMACJA BIEŻĄCA

Nr 2(25)

26.07.2002 r.

S P I S T R E Ś C I

Z ZAGRANICY

1. Posiedzenie Polsko-Brytyjskiej Komisji Historycznej
2. Polsko-niemiecki projekt poszukiwania dokumentacji archiwalnej dla byłych robotników przymusowych
3. Program Cultivate CEE w Barcelonie
4. DLM Forum 2002
5. Wykład Helen Forde na temat współczesnych tendencji kształcenia archiwistów
6. Sympozjum w Muzeum Kultury Europejskiej w Berlin-Dahlem
7. Międzynarodowa konferencja archiwalna w Piotrkowie Trybunalskim
8. Wizyty zagraniczne

Z KRAJU

1. Narada dyrektorów archiwów państwowych
2. Doroczne posiedzenie Rady Dziedzictwa Archiwalnego
3. Polskie archiwalia w Internecie
4. Warsztaty dotyczące zabezpieczania, przechowywania i konserwacji materiałów fotograficznych

5. Posiedzenie zespołu naukowego ds. terminologii archiwalnej
6. Szkolenia metodyczno-archiwalne
7. Wystawa konserwatorska w AGAD

Z ŻYCIA ARCHIWÓW

1. Konferencje naukowe
2. Szkolenia
3. Współpraca z lokalnymi władzami i instytucjami naukowo-kulturalnymi
4. Nabytki
5. Popularyzacja
6. Jubileusze

SPRAWY ORGANIZACYJNO-KADROWE

1. Sprawy kadrowe
2. Decyzja nr 1 naczelnego dyrektora archiwów państwowych
3. Otwarcie Oddziału we Włocławku

Z ZAGRANICY

1. Posiedzenie Polsko - Brytyjskiej Komisji Historycznej

W dniu 18 IV 2002 r. w Londynie odbyło się V Posiedzenie Polsko–Brytyjskiej Komisji Historycznej ds. działalności wywiadu polskiego w czasie II wojny światowej i jego współdziałania z wywiadem brytyjskim. Ze strony polskiej w posiedzeniu udział wzięli: naczelny dyrektor archiwów państwowych Daria Nałęcz, ambasador Stanisław Komorowski, prof. Tadeusz Dubicki, prof. Jan Ciechanowski, Eugenia Maresch i Andrzej Suchcitz. Brytyjskiej części Komisji przewodniczyła Tessa Stirling.

Przedmiotem obrad była dyskusja nad roboczymi wersjami rozdziałów przygotowywanego do druku dwujęzycznego raportu Komisji. Obydwie strony podkreśliły, że przekazane wzajemnie teksty wymagają jeszcze licznych uzupełnień i poprawek. Uzupełnieniem tekstów historycznych będzie drugi tom raportu, zawierający najważniejsze dokumenty ukazujące działalność wywiadu polskiego, odnalezione podczas kwerend w archiwach zagranicznych.

Podczas dyskusji uzgodniono, że we wstępie do raportu znajdzie się fragment poświęcony historii Polski w czasie II wojny światowej, natomiast w rozdziale VII (podsumowującym) zostanie zamieszczona próba oceny zasług polskiego wywiadu dla zwycięstwa wojennego Aliantów. Poruszono też sprawę wyboru zdjęć do publikacji. W tomie drugim raportu zostanie zamieszczony spis dokumentów z krótką charakterystyką ich zawartości (w tłumaczeniu na drugi język). Opisom tym towarzyszyć będą wizerunki dokumentów w formie barwnych skanów lub kserokopii. Ustalono także, że przypisy w publikacji nie powinny przybierać zbyt obszernych rozmiarów.

Strona brytyjska Komisji zadeklarowała gotowość wydania drukiem wersji angielskiej raportu. Strona polska opublikuje jego wersję polskojęzyczną. Teksty poszczególnych rozdziałów są pisane niezależnie od siebie przez członków obydwu stron Komisji i zostaną opublikowane w raporcie na zasadzie „rozdziałów równoległych”. Każdy z rozdziałów będzie napisany przez historyków polskich i brytyjskich, a co za tym idzie zostaną zaprezentowane różne punkty widzenia na te same zagadnienia. Jedynymi wspólnymi i uzgodnionymi tekstami będą wstęp i zakończenie. Prace nad publikacją raportu zostaną zakończone do końca 2002 r.

Jacek Krochmal

2. Polsko-niemiecki projekt poszukiwania dokumentacji archiwalnej

dla byłych robotników przymusowych

W dniu 14 V 2002 r., w siedzibie NDAP, odbyło się spotkanie z delegacją niemiecką złożoną z przedstawicieli Federalnego Stowarzyszenia Informacji i Doradztwa dla Ofiar Nazizmu w Kolonii (Bundesverband Information & Beratung für NS-Verfolgte) oraz Bundesarchiv w Koblencji. W zebraniu wzięli ponadto udział reprezentanci Fundacji „Polsko-Niemieckie Pojednanie”.

Celem posiedzenia było zapoznanie się strony polskiej z funkcjonowaniem w Niemczech zintegrowanego systemu poszukiwań dokumentów archiwalnych dla byłych robotników przymusowych oraz omówienie wstępnych warunków współpracy NDAP z instytucjami niemieckimi w tej dziedzinie. Strona niemiecka przedstawiła podstawowe założenia projektu realizowanego przez Federalne Stowarzyszenie Informacji i Doradztwa dla Ofiar Nazizmu w Kolonii we współpracy z innymi organizacjami partnerskimi. W projekcie tym uczestniczą zarówno krajowe archiwa niemieckie, jak też archiwa instytucji i przedsiębiorstw na terenie Niemiec, przechowujące dokumentację dotyczącą pracowników przymusowych z okresu II wojny światowej. Celem ośrodka działającego w Kolonii od 2001 r. jest dystrybucja wniosków od poszkodowanych, które nie zostały pozytywnie załatwione przez Międzynarodową Służbę Poszukiwań w Arolsen. Centrum rozdzielcze w Kolonii kieruje kwerendy do archiwów publicznych i prywatnych za pośrednictwem podległych mu centrów landowych.

Mając na uwadze fakt, iż część robotników przymusowych zgłaszających się obecnie do Bad Arolsen i centrum w Kolonii była zatrudniona na terenie Polski, strona niemiecka wskazała na potrzebę zorganizowania również w Polsce analogicznego centrum dystrybucyjnego wniosków. Projekt ten miałby być realizowany przy wsparciu NDAP oraz z wykorzystaniem doświadczeń centrum niemieckiego w Kolonii, jak też Fundacji „Polsko-Niemieckie Pojednanie” w Warszawie, która uczestniczy w nim od końca ubiegłego roku. Delegacja niemiecka przedstawiła podstawowe problemy związane z zorganizowaniem swojego centrum oraz wskazała na możliwość sfinansowania kosztów utworzenia i działalności polskiego centrum przez niemiecką Fundację „Pamięć–Odpowiedzialność–Przyszłość”. W końcowej części spotkania uzgodniono, że strona polska opracuje do końca czerwca br. wstępny projekt wraz z kosztorysem dotyczący stworzenia ośrodka dystrybucji kwerend w Polsce, który następnie zostanie przedłożony fundacji niemieckiej. Strona niemiecka uznała, że pomocą w opracowaniu takiego planu może być wizyta delegacji polskiej w centrum dystrybucyjnym w Kolonii oraz współpracującym z nim Archiwum Federalnym w Koblencji.

W związku z powyższym w dniach 12–14 czerwca br. miała miejsce wizyta w Niemczech

delegacji polskiej w składzie: dr Anna Krochmal (NDAP), dr Anna Laszuk (NDAP) oraz Rafał Lisiecki (Fundacja „Polsko-Niemieckie Pojednanie”). Program pobytu obejmował wizytę w Stowarzyszeniu Informacji i Doradztwa dla Ofiar Nazizmu w Kolonii oraz w Bundesarchiv w Koblencji, w celu zapoznania się z działaniem systemu komputerowego służącego do rozdziału kwerend i monitorowania stanu ich załatwiania, a następnie przedyskutowania najważniejszych problemów związanych z zorganizowaniem w Polsce analogicznego ośrodka dystrybucji. Przeprowadzone rozmowy koncentrowały się na zagadnieniach związanych z organizacją i finansowaniem projektu, a zwłaszcza: ustaleniu, kto winien być wnioskodawcą ze strony polskiej projektu adresowanego do niemieckiej Fundacji „Pamięć–Odpowiedzialność–Przyszłość”, na jakich zasadach powinno być zorganizowane polskie centrum dystrybucji kwerend, jaka powinna być liczba zatrudnionych, ich kompetencje oraz przewidywane koszty osobowe i rzeczowe.

Strona niemiecka podkreślała konieczność jak najszybszego uruchomienia polskiego centrum dystrybucji kwerend oraz podtrzymała wcześniejszą propozycję, aby Bundesarchiv wystąpił do niemieckiej Fundacji z wnioskiem rozszerzającym niemiecki projekt na archiwa polskie. Przedstawiciel Bundesarchiv zadeklarował też gotowość tej instytucji do fachowego doradztwa dla osób zatrudnionych w polskim centrum, zobowiązał się do przeszkolenia kadry polskiego Ośrodka oraz przygotowania dla niej programu komputerowego z bazą do obsługi projektu. Ogólne zasady współpracy zostały zawarte w projekcie umowy między NDAP a Bundesarchiv, który został przedłożony polskiej delegacji w celu dalszego przedyskutowania.

W trakcie wizyty delegacja polska zapoznała się również z funkcjonowaniem niemieckiej bazy danych, dostępnej z Internetu i stanowiącej podstawę projektu. Omawiano m.in. kwestie związane z organizacją dostępu do bazy dla archiwów i instytucji w Polsce, które miałyby uczestniczyć w prowadzeniu kwerend oraz szczegółowe procedury związane z użytkowaniem bazy i nanoszeniem do niej wyników poszukiwań archiwalnych. Strona niemiecka podkreślała, że za włączeniem do projektu polskich archiwów przemawia zdecydowanie większa wiedza geograficzna i źródłowa polskich archiwistów w odniesieniu do identyfikacji osób i miejscowości położonych obecnie w granicach państwa polskiego, w których byli zatrudnieni robotnicy przymusowi.

Pobyt delegacji polskiej w Niemczech był podstawą do opracowania projektu kosztorysu związanego z utworzeniem polskiego ośrodka dystrybucji kwerend. Dalsze działania w tej sprawie są uzależnione od decyzji niemieckiej Fundacji, która będzie rozpatrywała wspólny polsko-niemiecki wniosek.

Anna Krochmal

3. Program Cultivate CEE w Barcelonie

W dniach 5–6 V 2002 r. w Barcelonie odbyło się spotkanie przedstawicieli instytucji biorących udział w programie Cultivate CEE. Uczestniczyli w nim również przedstawiciele Cultivate EU oraz Cultivate Russia. Stronę polską reprezentowała doc. dr hab. Daria Nałęcz, naczelny dyrektor archiwów państwowych. Przedmiotem dwudniowych obrad były zagadnienia:

- 1) przedstawienie status quo projektu Cultivate CEE w różnych krajach; uwagę zwrócono na problemy i trudności w uruchomieniu i właściwym prowadzeniu programu;
- 2) tworzenie sieci Cultivate w różnych państwach oraz doświadczenia partnerów z Europy Wschodniej i Zachodniej;
- 3) narzędzia rozprzestrzeniania informacji wewnątrz sieci Cultivate, ze szczególnym uwzględnieniem serwera dokumentów udostępnianego wszystkim członkom sieci strony głównej projektu, listy dyskusyjnej oraz biuletynu „Cultivate Interactive”;
- 4) rozpoczęcie i dotychczasowe osiągnięcia projektu Cultivate Russia;
- 5) ciągłość projektu w perspektywie zakończenia 5 Programu Ramowego i rozpoczęcie 6 Programu.

Ostatni punkt programu wywołał burzliwą dyskusję. Uczestnicy spotkania zastanawiali się nad kształtem sieci Cultivate po kwietniu 2003 r. (data zakończenia 5 Programu) i perspektywami rozwoju w 6 Programie. Dyskutowano nad sposobami zachowania dotychczasowych osiągnięć Cultivate CEE. W przerwach między głównymi obradami odbywały się spotkania przedstawicieli British Council z reprezentantami partnerów w celu omówienia bieżących spraw dotyczących ich działalności.

Ustalono też wstępnie termin następnego spotkania roboczego (*annual meeting*): w Wiedniu, w dniach 7–8 X 2002 r. Kolejne spotkanie członków projektu Cultivate CEE wyznaczono na 13 czerwca, także w Wiedniu z tematem obrad: ”The transition from FP5 to FP6 and the Cultural Heritage area”.

Irena Kawka

4. DLM Forum 2002

W dniach 6–8 V 2002 r. doc. dr hab. Daria Nałęcz, naczelny dyrektor archiwów państwowych, i dr Hubert Wajs, dyrektor Archiwum Głównego Akt Dawnych, uczestniczyli w trzecim Forum DLM (Document Lifecycle Management), które odbyło się w Barcelonie.

Forum zgromadziło specjalistów, kadre zarządzającą archiwów i urzędów administracji publicznej. W celu poszerzenia tematyki obrad o problemy związane z dokumentami elektronicznymi, do udziału w forum zaproszono także informatyków oraz przedstawicieli firm IT, którzy spotkali się, by dyskutować o różnych aspektach najnowocześniejszych technologii i ich zastosowania w tworzeniu, konserwowaniu i ochronie dokumentów elektronicznych.

Forum towarzyszyły targi, na których prezentowało swoje produkty ponad 30 firm z branży IT. Pokazywano głównie produkty *software*, pozwalające na zarządzanie obiegiem dokumentów w instytucji oraz *hardware*: skanery, skanery z mikrofilmów, skanery do książek.

Tematykę DLM 2002 można zasadniczo podzielić na cztery główne zagadnienia: *Content management* przy pomocy XML (dla *E-government* i *records management* wewnątrz administracji); podpis elektroniczny; prezentacja dokumentu MoReq i Standardu ISO 15489; szkolenia z zakresu ITC dla urzędów, archiwów.

Do materiałów z obrad DLM 3 dołączono 6 broszurek współsponsorowanych przez prywatne firmy: o zarządzaniu zawartością i indeksowaniu, o konwersji i formatach dokumentów (HP), o zarządzaniu treścią, o udostępnianiu i ochronie (IBM), o dostępności i przechowywaniu (Kodak – stąd zalecenie używania mikrofilmów lub mikrofisz do długotrwałego przechowywania danych elektronicznych; na ten temat był specjalny referat o postępowaniu z danymi z brytyjskiego spisu powszechnego) i o edukacji.

Podczas targów z ciekawszej oferty sprzętowej należy wymienić: skaner do książek do formatu A0 firmy IMAGINING SMA 6650 (cena 80 000 €), skaner do książek firmy ImageWare (cena 30 000 €), skaner do mikrofilmów firmy Wicks & Wilson (cena 38 500/40 000 £), skaner do mikrofilmów firmy Canon (cena 18 000 €). Z oprogramowania zaś: program do zarządzania zeskanowanymi dokumentami ZYLAB (1 stacja + skaner + instalacja, przeszkolenie 6000 € oraz wyszukiwarka 15 000 €); zintegrowany system dla archiwów firmy SCOPE działający w Archiwum Bazylei (modułowy system oparty na bazie danych Oracle, dostosowany do potrzeb archiwum, zgodny z międzynarodowymi standardami ISAD, ISAAR, EAD, wyposażony w możliwość dostarczenia modułu nadzorowanym urzędom, by one same wprowadzały dane o aktach do przejęcia).

Hubert Wajs

5. Wykład Helen Forde na temat współczesnych tendencji kształcenia archiwistów

Seminarium odbyło się 3 VI 2002 r. w Warszawie, z inicjatywy naczelnego dyrektora archiwów państwowych. Z wykładem seminaryjnym wystąpiła prof. Helen Forde, wykładowca archiwistyki (od 1989 r.) w Szkole Badań Bibliotecznych, Archiwalnych i Informacji Naukowej (School of Library, Archive and Information Studies) na Uniwersytecie Londyńskim, obecnie przewodnicząca Komitetu ds. Przechowywania i Konserwacji MRA.

Seminarium zgromadziło ponad 50 przedstawicieli ośrodków akademickich. Reprezentowane były zarówno kierunki archiwistyczne, jak i bibliologiczne oraz informacji naukowej. Przybyli przedstawiciele młodych uczelni państwowych i szkół niepublicznych, także tych, które dopiero planują otwarcie specjalizacji archiwalnej. Ponadto wśród słuchaczy obecni byli wykładowcy ośrodków kursów kancelaryjno-archiwalnych, prowadzonych przez Stowarzyszenie Archiwistów Polskich.

Otwierając seminarium, doc. dr hab. Daria Nałęcz, naczelny dyrektor archiwów państwowych, sformułowała podstawowe problemy związane ze współczesnym kształceniem archiwistów. Przede wszystkim wskazała na cele kształcenia wynikające z potrzeb unowocześnienia zawodu archiwisty. System edukacji archiwistów powinien zapewniać multidyscyplinarność wykształcenia, łącząc teorię archiwalną z nabywaniem umiejętności praktycznych. Na obecnym rynku pracy absolwentów archiwistyki obserwuje się coraz większe zapotrzebowanie ze strony archiwów zakładowych na odpowiednio wykształconą kadrę. Ponadto zmienił się charakter i potrzeby użytkowników archiwów państwowych. Archiwa historyczne zostały włączone w system usług świadczonych w społeczeństwie informacyjnym, co generalnie jest zjawiskiem pozytywnym. Wszystko to powoduje, iż trzeba zweryfikować treści kształcenia archiwistów o zagadnienia związane z nowoczesnymi technologiami informacji i komunikacji. Z zagadnieniem tym wiąże się ważna kwestia, jaką jest zapewnienie różnorodnych pod względem organizacyjnym form kształcenia i doksztalcania archiwistów. Jednocześnie ośrodki akademickie powinny pełnić rolę intelektualnego i naukowego zaplecza dla rozwoju archiwistyki, jako dyscypliny naukowej i praktycznej umiejętności. Ten ostatni zakres wiązałby się wyraźnie z potrzebami archiwów państwowych. Daria Nałęcz zwróciła uwagę na konkretne potrzeby w dziedzinie edukacji archiwistów, zaliczając do nich kształcenie ustawiczne archiwistów archiwów państwowych, czy też wizyty kadry nauczającej na najlepszych uczelniach zagranicznych, co pozwoliłoby nie tyle kopiować modele kształcenia, co adaptować najlepsze rozwiązania zagraniczne do potrzeb i warunków krajowych. Nowe zadania i wyzwania stojące przed archiwami oznaczają nowe zadania i wyzwania przed edukacją archiwistów. Podczas dyskusji seminaryjnej poruszono kilka zagadnień

ważnych z perspektywy polskiej, tj. związek nauczania współczesnej archiwistyki z nauczaniem historii, formy organizacyjne i jakość kształcenia archiwistów, finansowanie kształcenia archiwistów i perspektywy ich zatrudnienia.

Prof. H. Forde, odpowiadając na liczne pytania uczestników seminarium, dotyczące związku pomiędzy rynkiem pracy i jego wymaganiami a kształceniem archiwistów, wskazała na ścisłą zależność między tymi dwoma aspektami. Z kolei Daria Nałęcz, odnosząc się do sytuacji w Polsce, stwierdziła, iż rynek pracy dla archiwistów wykształconych tradycyjnie jest niewielki. Są oni bowiem przygotowani do pracy historyka-archiwisty, głównie w archiwach państwowych, dysponujących niewielką liczbą miejsc zatrudnienia. Stosunkowo duże na tym tle jest zapotrzebowanie na pracowników posiadających wykształcenie w nowoczesnych dziedzinach archiwistyki, takich jak zarządzanie dokumentacją i informacją, technologie komunikacji itp. Fakt ten powinien stać się istotnym czynnikiem zmian w dziedzinie edukacji archiwistów w Polsce.

W podsumowaniu seminarium naczelna dyrektor archiwów państwowych zachęciła środowisko naukowe do szerokiej dyskusji nad problemami współczesnego kształcenia archiwistów w Polsce. Archiwa państwowe będą chętnie w tej dyskusji uczestniczyły, stwarzając dla niej, w miarę swoich możliwości, platformę organizacyjną.

Ewa Rosowska

6. Symposium w Muzeum Kultury Europejskiej w Berlin-Dahlem

23 III 2002 r. – w związku z przekazaniem archiwom diecezjalnym w Polsce ksiąg kościelnych zabranych w czasie II wojny światowej – Herold, Verein für Heraldik zorganizował w Muzeum Kultury Europejskiej symposium nt. „Do kogo należą wschodniemieckie księgi kościelne?”. Referaty wprowadzające wygłosili: dr Paweł Mai (Centralne Archiwum Biskupie w Regensburgu), dr Hartmut Sander (dyrektor Centralnego Archiwum Ewangelickiego w Berlinie) i Detlef Kühn. W symposium wzięł udział dr Tadeusz Dzwonkowski (AP w Zielonej Górze).

Tadeusz Dzwonkowski

7. Międzynarodowa konferencja archiwalna w Piotrkowie Trybunalskim

W dniu 13 V 2002 r. w Filii Akademii Świętokrzyskiej w Piotrkowie Trybunalskim odbyła się konferencja naukowa nt. „Archiwistyka na studiach historycznych. Problemy warsztatowo-

dydaktyczne”. Uczestniczyli w niej przedstawiciele wyższych uczelni z Litwy, Słowacji, Ukrainy i Polski (UAM Poznań, UWM Olsztyn, UŚl Katowice, Uniwersytet Opolski, Akademia Świętokrzyska Filia w Piotrkowie Trybunalskim), pracownicy NDAP i archiwów państwowych z Opolą, Piotrkowa Trybunalskiego i Wrocławia.

Referaty wygłosili m.in. przedstawiciele uczelni zagranicznych. Julija Zinkeviciene i Arvydas Pacevicius (Uniwersytet Wileński) mówili na temat „Dydaktyka kształcenia archiwistów na Litwie w ostatnich trzech latach”. Początkowo na Uniwersytecie Wileńskim archiwistyka była nauczana jako specjalizacja w ramach kierunku historii, funkcjonującego na Wydziale Historycznym. Obecnie wykładana jest na Wydziale Komunikacji Społecznej. Pierwsi absolwenci trzyletnich studiów licencjackich archiwistyki ukończą kształcenie dopiero w 2003 r. W procesie kształcenia archiwistów położono nacisk nie tylko na archiwistykę tradycyjną (powiązaną z kursem historii), ale także przedmioty z zakresu zarządzania dokumentacją i informacją. Zajęcia dydaktyczne prowadzone są przez pracowników wydziałów Historii oraz Komunikacji Społecznej. Studia odbywają się w systemie punktowym. Absolwent archiwistyki otrzyma tytuł bakałarza, później zaś będzie mógł kontynuować naukę na studiach magisterskich, na kierunkach: historia, bibliotekoznawstwo, księgarstwo lub zarządzanie. Uzupełnieniem tego referatu było wystąpienie Daivy Luksaite (Dyrekcja Generalna Archiwów Litwy), na temat stanu archiwów państwowych na Litwie. Kształcenie z zakresu archiwistyki i nauk pomocniczych historii w Uniwersytecie J. Komenskigo w Bratysławie przedstawił Leon Sokolovsky. W 2000 r. na tamtejszym Wydziale Humanistycznym powstała katedra archiwistyki i NPH (wcześniej wykłady z archiwistyki prowadzono w ramach kursu historii). Katedra archiwistyki jest obecnie na etapie reformowania i układania programów kształcenia. Studia będą przebiegać w trzech etapach, a po ukończeniu każdego z nich przyznawany będzie odpowiednio tytuł: licencjata, magistra i doktora. Studia odbywać się będą w systemie punktowym. Obecnie proces dydaktyczny prowadzony jest w 5 blokach tematycznych, którymi są: archiwistyka (tradycyjna), NPH (tradycyjne oraz „nowoczesne”, związane z komputeryzacją), dzieje państwa, historia, języki obce (związane z językiem dokumentacji: łacina, niemiecki, węgierski; fakultatywnie języki współczesne). Mykola Kuczerepa (Uniwersytet Wołyński w Łucku) opowiedział o praktykach archiwalnych studentów w archiwach i muzeach Ukrainy. Archiwistyka na Uniwersytecie Wołyńskim nie jest wyodrębniona w specjalizację, a jedynie wykładana w ramach kierunku historia, jako „archiwoznawstwo” (analogicznie do „muzeoznawstwa”). Studenci w czasie pięciodniowych praktyk poszukują zabytków piśmiennictwa ruskiego i szczegółowo opisują odnalezione dokumenty (krytyka zewnętrzna i wewnętrzna źródła itp.). Praktyki w archiwach są traktowane jako jeden z obowiązkowych etapów kształcenia przyszłych historyków. W drugiej części obrad zaprezentowane zostały referaty pracowników polskich uczelni wyższych oraz archiwów państwowych. Krzysztof

Narojczyk (UWM w Olsztynie) omówił „System kształcenia archiwistów w USA”. Na podstawie przeglądu stron internetowych autor przedstawił ogólną charakterystykę nauczania archiwistyki w 18 amerykańskich szkołach wyższych, w których archiwistyka jest związana z wydziałami historii, bibliotekoznawstwa oraz informacji. Autor przedstawił też problemy wynikające z zarządzania dokumentacją masową oraz zwrócił uwagę na powstanie nowej specjalności bliskiej archiwistyce, którą jest zarządzanie informacją. Henryk Niestrój (AP w Opolu) przedstawił program nowego kursu prowadzonego w szkole archiwalnej w Marburgu, w której odbył staż. Nowość polega na zmniejszeniu roli NPH w nauczaniu archiwistyki przy jednoczesnym położeniu większego nacisku na problematykę związaną ze stosowaniem technik komputerowych w pracy archiwów.

Kolejne wystąpienia poświęcone były kształceniu w UAM w Poznaniu (R. Galuba) oraz na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach (E. Długajczyk). W UŚl. powstał Zakład Archiwistyki, który wyodrębnił się z Zakładu NPH i Archiwistyki. Cały proces dydaktyczny archiwistyki prowadzony jest z udziałem AP w Katowicach. Jacek Krochmal (ZNA NDAP) omówił problematykę kształcenia archiwistów na wyższych uczelniach w Polsce w kontekście potrzeby rozszerzenia nauczania tradycyjnej archiwistyki także o problematykę związaną z zarządzaniem dokumentacją. Kolejne referaty były mniej związane z głównym tematem konferencji. Roman Stelmach (AP we Wrocławiu) mówił o możliwościach i perspektywach zatrudniania absolwentów archiwistyki w archiwach Dolnego Śląska. Danuta Kisielewicz (Uniwersytet Opolski) poświęciła swe wystąpienie problematyce „Gromadzenia i wykorzystywania zasobu archiwalnego w Muzeum Jeńców Wojennych w Łambinowicach”, zaś Andrzej Korytko (UWM w Olsztynie) przedstawił referat nt. „Svenskt Riksarkivet w Sztokholmie, jego struktura organizacyjna i pole badawcze dla polskiego historyka”. W swym wystąpieniu zwrócił uwagę na liczne polonika (w tym wywiezione podczas „potopu”), znajdujące się w Riksarkivet, szczególnie w olbrzymim zespole Diplomatica Polonica z lat 1525–1804. Zabrakło niestety czasu na prezentację wszystkich referatów, ale materiały z konferencji opublikuje Wydawnictwo Adam Marszałek z Torunia.

Jacek Krochmal

2. Wizyty zagraniczne

AP w Poznaniu, w dniach 27-29 V 2002 r. pracownicy archiwum, wraz z członkami poznańskiego oddziału Stowarzyszenia Archiwistów Polskich oraz pracownikami i studentami Zakładu Archiwistyki UAM, wzięli udział w wyjeździe studyjnym do Czech i Austrii. Program wyjazdu, oprócz wizyt w archiwach (Státní okresní archiv Břeclav z siedzibą w Mikulovie na Morawach, Kriegsarchiv w Wiedniu), obejmował również

zwiedzanie Mikulova i Wiednia.

AP w Toruniu, 16 IV 2002 r. na zaproszenie toruńskiego oddziału Stowarzyszenia Archiwistów Polskich oraz Zakładu Archiwistyki Instytutu Historii i Archiwistyki UMK w Toruniu, gościł w AP w Toruniu redaktor naczelny „Der Archivar“ dr Peter Dohms z Düsseldorfu, który w Instytucie Historii i Archiwistyki UMK wygłosił odczyt pt. „Der Archivar. Mitteilungsblatt für deutsches Archivwesen. Werdegang und Profil einer wissenschaftlichen Fachzeitschrift“.

AP m.st. Warszawy, w dniach 22-25 V 2002 r. na zaproszenie Borysa K. Abramowa, naczelnika Zarządu Oddziałów Obwodu Moskiewskiego, przebywali w Moskwie zastępca naczelnego dyrektora archiwów państwowych Henryk Kurowski oraz dyrektor AP m. st. Warszawy Ryszard Wojtkowski. Wzięli udział w obchodach rocznicy utworzenia Centralnego Archiwum Obwodu Moskiewskiego.

24-26 VI 2002 r. przebywali w Warszawie Borys K. Abramow i Tatiana S. Tugowa, zastępca dyrektora Centralnego Archiwum Państwowego Obwodu Moskiewskiego. Zapoznali się z funkcjonowaniem AP m. st. Warszawy oraz zwiedzili nowo powstały Oddział w Grodzisku Mazowieckim. Na zakończenie wizyty podpisano porozumienie o współpracy.

AP we Wrocławiu, w kwietniu i czerwcu 2002 r. pracownicy AP we Wrocławiu Oddział w Jeleniej Górze odwiedzili przygraniczne powiatowe archiwa państwowe w miejscowościach Trutnov i Semily, w Czechach. Wizyty służyły zapoznaniu się z warunkami pracy czeskich archiwistów oraz uzgodnieniu zasad wzajemnej współpracy (wymiana publikacji naukowych, organizacja sympozjów i konferencji naukowych, prace wydawnicze).

Z KRAJU

1. Narada dyrektorów archiwów państwowych

W dniu 4 VII 2002 r. odbyła się w Archiwum Głównym Akt Dawnych narada dyrektorów archiwów państwowych pod przewodnictwem doc. dr hab. Darii Nałęcz, naczelnego dyrektora

archiwów państwowych. Obrady były poświęcone wnioskowi i zadaniom, jakie wynikają ze stwierdzonej w AP w Krakowie kradzieży cennych dokumentów, które zostały następnie wprowadzone do obrotu antykwarycznego. Szczególnego uwzględnienia wymagał przy tym przypuszczalny udział pracownika archiwum w dokonanym przestępstwie.

W praktycznej działalności archiwów nieodzowne jest obserwowanie aukcji antykwarycznych oraz utrzymywanie kontaktów z antykwariuszami. Naczelny dyrektor dąży do ustanowienia prawnych gwarancji powiadamiania archiwów o dokumentach oferowanych do sprzedaży, do rozszerzenia i wzmocnienia przysługującego archiwom prawa pierwokupu oraz do zwiększenia dolegliwości kar grożących za kradzież i niszczenie materiałów archiwalnych.

Niezależnie od potrzeby sprawniejszego posługiwania się istniejącymi już instrumentami nadzoru nad zasobem, naczelny dyrektor planuje zwrócić się do ministra kultury o przyznanie dodatkowych środków na zabezpieczenie materiałów archiwalnych. Zamierzone wydatki obejmują m.in. rozbudowę monitoringu pracowni naukowych, opatrzenie cennych archiwaliów paskami magnetycznymi wraz z zainstalowaniem wykrywających je elektronicznych bramek, zakup kamer do sporządzania reprodukcji oraz sfinansowanie obsługujących je etatów a także na budowę nowych archiwów w Bydgoszczy i Krakowie. Przedsięwzięcia te już na wstępnym etapie wymagają wielomilionowych nakładów.

W trakcie obrad dyskutowano nad wydanymi w dniu 21 czerwca br. Dwiema decyzjami naczelnego dyrektora: w sprawie przeprowadzenia lustracji zasobu archiwalnego oraz w sprawie znakowania materiałów archiwalnych. Lustracja objąć ma kilka segmentów zasobu wyróżnionych ze względu na potencjalną wartość rynkową: dokumenty pergaminowe, materiały luźne wytworzone do końca XVIII w., akta rodowe, kolekcje autografów, spuścizny o szczególnej wartości historycznej, a także zbiory fotograficzne, ikonograficzne i kartograficzne powstałe do 1945 r. Znakowanie materiałów archiwalnych ma umożliwić identyfikację właściciela, a w konsekwencji wzmocnić ich ochronę przed zaginięciem lub kradzieżą. Nieodzowne jest także wprowadzenie odpowiednich procedur i standardów prowadzenia ewidencji oraz przestrzeganie zasad dostępu pracowników do zasobu archiwalnego. Przynależność dokumentów do zasobu określonego archiwum musi być również udokumentowana poprzez mikrofilmowanie zespołów i zbiorów – w pierwszej kolejności materiałów luźnych.

Wiele uwagi poświęcono możliwościom kompensowania braków etatowych poprzez korzystanie z alternatywnych form zatrudnienia, w tym z programu „pierwsza praca”. Aktywność i doświadczenia różnych archiwów są pod tym względem bardzo zróżnicowane, nie można jednak zaniedbywać jakiegokolwiek szansy, np. w zakresie nieodpłatnego prowadzenia prostych prac przy ewidencji, paginowaniu itp.

Na marginesie narady naczelny dyrektor zapoznał zebranych z opublikowaną w Internecie relacją amerykańskiej badaczki genealogii z pobytu w polskich archiwach. Głównym problemem autorki była niemożność porozumienia się z dyżurnymi w pracowniach naukowych w języku angielskim. Zetknęła się też z przejawami niekompetencji. Tego rodzaju doświadczenia użytkowników kształtują negatywny wizerunek archiwów za granicą. Potrzebna jest więc archiwistom nauka języków obcych, a także przygotowanie, w wersji angielskiej i niemieckiej, podstawowych informacji dla badaczy, zwłaszcza na temat zasad udostępniania zasobu oraz warunków świadczenia usług archiwalnych. Należy też zadbać o życzliwość wobec użytkowników.

Dariusz Grot

2. Doroczne posiedzenie Rady Dziedzictwa Archiwalnego

10 V 2002 r. odbyło się w Warszawie doroczne posiedzenie Rady Dziedzictwa

Archiwalnego, któremu przewodniczył Ryszard Kaczorowski. W trakcie spotkania wiceminister kultury Aleksandra Jakubowska wręczyła nominacje nowym członkom Rady, którymi zostali ks. Roman Nir (dyrektor Centralnego Archiwum Polonii w Orchard Lake, USA), ks. Jan Głowczyk (dyrektor Ośrodka Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II w Rzymie) oraz Jacek Gałązka (prezes Instytutu Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku). Rada w obecnym składzie liczy 11 członków. W posiedzeniu jako gość uczestniczył obok min. Jakubowskiej i przedstawicieli NDAP (dyrektorzy Władysław Stępiak i Andrzej Biernat) także o. Eustachy Rakoczy, reprezentujący Światową Radę Badań nad Polonią.

W trakcie posiedzenia omawiano m.in. sprawę powołania delegatów Rady wspomagających jej działania w miejscach ich zagranicznego zamieszkania. Dotychczas zgodę na pełnienie tej funkcji wyrazili na piśmie Andrzej Kleeberg (Australia) oraz Krzysztof Gołuchowski (Brazylia). Rada zobowiązała członków do wskazania innych osób, które podjęłyby się takich funkcji w różnych krajach, zwłaszcza na Wschodzie.

Rada wysłuchała informacji o prowadzonych w NDAP pracach nad przewodnikiem po archiwalnych zbiorach polonijnych, pomocy udzielanej przez NDAP instytucjom polonijnym poprzez wydelegowanie archiwistów na kilkumiesięczne pobyty do Polskiego Instytutu Naukowego i Instytutu J. Piłsudskiego w Nowym Jorku oraz do Muzeum Polskiego w Chicago, a także o działaniach prowadzonych w Warszawie i Londynie, mających na celu powołanie Towarzystwa Polskiego Dziedzictwa Archiwalnego i Fundacji RDA. Wymieniła informacje na temat stanu prac remontowych w Bibliotece Polskiej w Paryżu oraz pojawiających się kontrowersyjnych

wypowiedzi na temat dalszych losów tej instytucji. Rada upoważniła ks. Głowczyka do przeprowadzenia ze spadkobiercami rozmów na temat przejęcia do zbiorów publicznych archiwum gazety „Narodowiec”, wychodzącej od kilkadziesiąt lat we Francji. Ks. Nir złożył informację o aktualnych problemach Centralnego Archiwum Polonii w Orchard Lake, zwłaszcza związanych z jego dalszym finansowaniem, nie wykluczając możliwości przeniesienia jego zbiorów do Akademii Polonijnej w Częstochowie. O pracach modernizacyjnych prowadzonych w Instytucie J. Piłsudskiego poinformował prezes J. Gałązka. Gość posiedzenia o. Rakoczy przedstawił cele i zadania tej organizacji. Została ona powołana w 1997 r. jako stowarzyszenie, któremu przewodniczy prof. Edward Szczepanik, ostatni premier Rządu RP na Wychodźstwie. Rada skupia obecnie ok. 150 członków z kraju i zagranicy. Jej celem jest koordynacja i rozwijanie badań polonijnych, a także upowszechnianie wiedzy o Polonii. Biuro Rady działa przy Akademii Polonijnej w Częstochowie.

Ustalono, że celem Rady w najbliższych miesiącach powinno być wyszukiwanie w kraju instytucji, które gotowe byłyby udzielić pomocy archiwom polonijnym w modernizacji ich działalności oraz porządkowaniu zbiorów.

Andrzej Biernat

3. Polskie archiwalia w Internecie

13 V 2002 r. w Pałacu Raczyńskich, siedzibie Archiwum Głównego Akt Dawnych, odbyła się inauguracja nowej wersji strony internetowej *Polska.pl* (www.polska.pl), połączona z prezentacją wspólnego projektu Naukowej i Akademickiej Sieci Komputerowej NASK i Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych – internetowego działu „Skarby archiwów polskich”.

W marcu 2002 r. NASK i naczelny dyrektor archiwów państwowych zawarli umowę, na podstawie której NASK umieszcza w serwisie *Polska.pl* reprodukcje wybranych dokumentów archiwalnych przechowywanych w polskich archiwach państwowych. Uznano, że publikacja materiałów archiwalnych w Internecie ma istotne znaczenie dla nauki, edukacji społecznej, poznania i rozwoju kultury narodowej.

Dokumenty zaprezentowane w Internecie pochodzą ze zbiorów archiwów państwowych (AGAD, AAN). Dokonując wyboru materiałów archiwalnych kierowano się następującymi kryteriami: 1) dotyczą one najważniejszych zdarzeń z historii Polski, 2) są atrakcyjne wizualnie, 3) stan zachowania pozwala na odczytanie ich treści na ekranie komputera.

Umieszczone w tym serwisie dokumenty mają charakter znaczący oraz są atrakcyjne wizualnie, jak choćby II pokój toruński, który ma aż 55 pieczęci, traktat Grzymułtowskiego, czy konstytucja 3 Maja. Każdemu z nich towarzyszyć będzie opis wydarzeń historycznych, które spowodowały jego powstanie. Jednocześnie większość haseł zawierać będzie treść dokumentu w języku oryginału, wraz z tłumaczeniem na język polski, tak aby prezentacja ułatwiała proces nauczania dziejów Polski w szkole. Przed wszystkimi użytkownikami tego serwisu otwiera się szansa na lepsze i samodzielne poznawanie przeszłości poprzez bezpośredni kontakt z dokumentami, znanymi dotąd jedynie ze słyszenia lub z publikacji książkowych. Jest to jednocześnie najszersza obecnie popularyzacja archiwaliów polskich. Ma ona znaczenie nie tylko dla edukacji młodego pokolenia, ale także edukacji powszechnej, szczególnie Polaków za granicą.

Zarówno NASK, jak i NDAP mają nadzieję, że współpraca obydwu instytucji będzie trwała i że jej efektem będzie wzrost świadomości historycznej i zainteresowania dziejami Polski wśród użytkowników Internetu.

Izabela Mazur

4. Warsztaty dotyczące zabezpieczania, przechowywania i konserwacji materiałów fotograficznych

W dniach 9–11 V 2002 r. w Krakowie odbyły się warsztaty poświęcone zabezpieczaniu, przechowywaniu i konserwacji materiałów fotograficznych. Organizatorami ich były m.in.: Ministerstwo Kultury, NDAP, Archiwum Państwowe w Krakowie, SAP oddział w Krakowie. Część teoretyczną przeprowadzono 9 V 2002 r. w Wielkiej Sali Polskiej Akademii Umiejętności przy ul. Sławkowskiej 17.

Marek Maszczak (kierownik Działu Techniki i Technologii Fotografii Muzeum Historii Fotografii w Krakowie) przedstawił rozwój fotografii od pierwszych prób, poprzez dagerotypy, kalotypię, odbitki na papierze solnym, cyjanotypię, proces albuminowy, ferrotypię, platynotypię, odbitki węglowe, odbitki kolodionowe, proces żelatynowy, na masowej produkcji aparatów fotograficznych kończąc.

Lyzanne Gann (prywatna praktyka konserwatorska w Paryżu) wygłosiła 2 wykłady: o technologicznych różnicach i zależnościach między papierem a fotografią oraz o wadach naturalnych materiałów fotograficznych. Clara von Waldthausen, również prowadząca prywatną praktykę konserwatorską w Amsterdamie, zaprezentowała wykłady o zniszczeniach fotografii oraz

o przechowywaniu materiałów fotograficznych. Bogusława van Sloten- Kazimierska (Archiwum Państwowe w Hadze) omówiła projekt współpracy między archiwami w Polsce i Holandii w zakresie zabezpieczania zbiorów fotografii. Na zakończenie Antoni Ryszard Wójcik przedstawił program swych wykładów na Wydziale Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki Krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych.

Część praktyczna warsztatów odbyła się w dniach 10–11 V 2002 r. w Szkole

Aspirantów Państwowej Straży Pożarnej. Uczestniczyło w niej węższe grono najbardziej zainteresowanych osób, głównie konserwatorów z Akademii Sztuk Pięknych, archiwów, muzeów. C. von Waldthausen zaprezentowała identyfikację dwudziestowiecznych procesów fotograficznych. Umiejętność rozróżniania starych zdjęć jest cenna dla pracowników instytucji posiadających zbiory fotograficzne. Prelekcja połączona była z pokazem starych fotografii, także dagerotypów. W dalszym ciągu zajęć L. Gann zaprezentowała identyfikację procesów kolorowych i technik cyfrowych.

Ostatniego dnia warsztatów prelegentki mówiły o: identyfikacji negatywów, kopiowaniu fotografii, temperaturze, wilgotności i natężeniu światła wymaganych zarówno podczas przechowywania, jak i ekspozycji fotografii. Potwierdzono ogólnie znaną prawdę, że wysoka temperatura jest szkodliwa dla fotografii; im niższa temperatura, tym sytuacja korzystniejsza. Najgorszą rzeczą dla zbiorów zdjęć są wahania temperatur. Prelegentki mówiły także o dokumentacji archiwalnej i materiałach do przechowywania fotografii: Na zakończenie uczestnicy opracowali projekty zorganizowania fotograficznych zbiorów archiwalnych na podstawie otrzymanych warunków wstępnych. Warsztaty były bardzo pożyteczne, w krótkim czasie przekazano wiele fachowych informacji.

Piotr Niedziela

5. Posiedzenie zespołu naukowego ds. terminologii archiwalnej

W dniu 21 VI 2002 r. w NDAP odbyło się spotkanie zespołu naukowego ds. terminologii archiwalnej, obradującego pod przewodnictwem Stanisława Flisa (AP w Gdańsku). W zebraniu wzięli udział: Katarzyna Komsta (AP w Gdańsku), Ewa Rosowska (NDAP), Hubert Wajs (AGAD) i Dariusz Ganczar (NDAP), członkowie zespołu, a także Andrzej Biernat i Jacek Krochmal.

Przedmiotem obrad była prezentacja wyników analiz wykonanych przez członków zespołu

pod kątem prac zmierzających do opracowania nowej edycji polskiego słownika archiwalnego. W tym zakresie omówiono wybór haseł ze *Słownika terminologii informacji naukowej*, zaprezentowano zawartość słownika archiwalnego wydanego przez Archivschule w Marburgu oraz przedstawiono zestawienie haseł ze słowników Międzynarodowej Rady Archiwów i *Polskiego słownika archiwalnego* pod względem ich zbieżności, a także omówiono treść międzynarodowej normy ISO 5127 (Information and Documentation – Vocabulary) oraz wykaz międzynarodowych standardów, które ze względu na zawarte w nich definicje mogą stanowić przedmiot zainteresowania zespołu.

Mając na względzie troskę o właściwą konstrukcję definicji haseł oraz prawidłową budowę słownika, zebrani postanowili nawiązać kontakt ze specjalistami w zakresie opracowywania wydawnictw słownikowych. Działania z tym związane mają na celu zapoznanie się z obowiązującymi zaleceniami i pomocami w tym zakresie. Ustalając dalszy tok prac zespołu uzgodniono, że pracować będzie w grupach roboczych, których zadaniem będzie opracowanie zestawów haseł, a następnie definicji do terminów w konkretnych obszarach tematycznych. Pojęciami podstawowymi z zakresu archiwistyki oraz pojęciami z dziedziny dyplomatyki zajmować się będą K. Komsta i S. Flis, terminologię związaną z zarządzaniem informacją i nośnikami informacji opracują H. Wajs i D. Ganczar, zaś terminologią z zakresu konserwacji oraz zarządzania dokumentacją współczesną zajmować się będą A. Michaś i K. Perłakowska.

Dariusz Ganczar

6. Szkolenia metodyczno-archiwalne

W 2002 r. NDAP, we współpracy z Archiwum Akt Nowych, Archiwum Dokumentacji Mechanicznej oraz AP w Katowicach, AP w Radomiu, AP w Szczecinie i AP we Wrocławiu, zorganizowała 3 szkolenia metodyczno-archiwalne. W dniach 22–24 maja w AAN odbyło się szkolenie w zakresie postępowania z dokumentacją techniczną, na którym archiwiści mieli możliwość zapoznania się z zagadnieniami kwalifikacji oraz opracowania tego rodzaju dokumentacji. W dniu 24 maja w ADM przeprowadzono szkolenie w zakresie archiwizacji materiałów fotograficznych: szczególny nacisk położono na wykorzystanie technik komputerowych w opracowywaniu fotografii.

Szkolenie w zakresie postępowania z dokumentacją kartograficzną odbyło się w AP w Katowicach. W dniach 3–4 czerwca oraz 10–11 czerwca br. przeszkolone zostały dwie grupy archiwistów. Szkolenie poświęcone zostało podstawowym zagadnieniom związanym z ewidencją,

przechowywaniem i opracowywaniem dokumentacji kartograficznej.

Łącznie w wymienionych szkoleniach wzięło udział 65 archiwistów z 30 archiwów państwowych. W związku ze znacznym zainteresowaniem tematyką szkoleń będą one kontynuowane w roku 2003.

Anna Barszcz

7. Wystawa konserwatorska w AGAD

Dnia 10 VI 2002 r. otwarta została w AGAD wystawa konserwatorska pt. „Dzieło sztuki w konserwacji. Rękopisy, starodruki, grafiki, dokumenty pergaminowe, malarstwo olejne na podłożu papierowym”, autorstwa Małgorzaty i Wiesława Faberów (25 lat w zawodzie), prowadzących prywatną Pracownię Konserwacji Dzieł Sztuki. W. Faber jest szeroko znany jako wieloletni pracownik i kierownik Centralnego Laboratorium Konserwacji Archiwaliów przy AGAD.

Zaproszonych gości powitali: naczelny dyrektor archiwów państwowych doc.dr hab. Daria Nałęcz, dyrektor AGAD dr Hubert Wajs oraz M. i W. Faberowie. Jak podkreślił w swej wypowiedzi W. Faber, adresatami mającej trwać tydzień wystawy nie są profesjonaliści, ale ogół publiczności, stykającej się w swej pracy z zabytkami kultury materialnej, posiadacze zbiorów o wartości antykwarycznej lub po prostu sympatycy zagadnień historii sztuki. Obok maszyn i narzędzi służących do konserwacji (pomysłu W. Fabera, zastosowanych w praktyce), przedstawione zostały oryginały lub fotografie przykładowych restaurowanych obiektów, ukazanych przed i po ingerencji konserwatora. Obiekty te zostały wypożyczone od ich właścicieli prywatnych lub instytucji, np. Biblioteki Publicznej, Biblioteki UMCS, archiwów państwowych i in. Wielkie wrażenie wywarły na zwiedzających zdjęcia dokumentów zniszczonych podczas powodzi, jak też „biblioteczka” pełna materiałów konserwatorskich, rodzaj magicznej apteki niosącej pomoc zagrożonym zabytkom.

Była to trzecia wystawa konserwatorska zorganizowana w AGAD przez W. Fabera; poprzednie w 1985 i 1989 r.). Obecna wystawa zawierała szeroki przegląd prac konserwatorskich przeprowadzonych na obiektach takich jak dokumenty pergaminowe i papierowe: rękopiśmienne kodeksy, starodruki, zabytki kartograficzne, rysunki, akwarele, pastele, malarstwo olejne na papierze, fotografie oraz pieczęcie, zabytkowe oprawy, globus. Ekspozycja zawierała przykłady spuścizny o pomnikowym znaczeniu dla kultury i historii narodowej i o szerokim zakresie chronologicznym od XVI do XIX w. Wypada żałować, że z braku miejsca zaprezentowano zaledwie 1/3 obiektów ujętych w okolicznościowym, bogato ilustrowanym *Katalogu*, zawierającym wykaz 324 pozycji konserwatorskich i 21 urządzeń (ze zdjęciami), jak prasy,

pojemniki do zabiegów wodnych, stoły niskociśnieniowe, przyrządy do szycia książek itp. urządzenia do czyszczenia i renowacji zbiorów archiwalnych, bibliotecznych i muzealnych.

Izabella Rdzanek

Z ŻYCIA ARCHIWÓW

1. Konferencje naukowe

AP w Bydgoszczy, 27 V 2002 r. - konferencja naukowa poświęcona 500-leciu Fary-Konkatedry w Bydgoszczy, zorganizowana z inicjatywy Romana Jasiakiewicza, prezydenta Bydgoszczy, prof. dra hab. Andrzeja de Tchorzewskiego, rektora Akademii Bydgoskiej im. Kazimierza Wielkiego i dra Janusza Kutty, dyrektora AP w Bydgoszczy. W konferencji m.in. uczestniczyli: ks. abp Henryk J. Muszyński, metropolita gnieźnieński, przewodniczący Komitetu Honorowego obchodów 500-lecia Fary-Konkatedry, księża diecezjalni i zakonni, pracownicy nauki z Bydgoszczy i Torunia, radni Bydgoszczy, studenci uczelni bydgoskich, młodzież licealna (ok. 200 osób).

AP w Lublinie. Oddział w Chełmie, 5 V 2002 r. – sesja naukowa z okazji jubileuszu

50-lecia Oddziału z udziałem przedstawicieli władz wojewódzkich, powiatowych i miejskich (Leszek Kraczkowski dyrektor Wydziału Kultury i Sztuki Urzędu Marszałkowskiego w Lublinie, Zygmunt Gardziński wiceprezydent miasta Chełma, Roman Małek dyrektor Chełmskiej Biblioteki Publicznej w Chełmie), reprezentantów świata nauki, kultury, archiwistów, bibliotekarzy, nauczycieli i regionalistów. Sesję otworzył oraz powitał gości dyrektor dr Piotr Dymmel.

AP w Szczecinie, 24 IV 2002 r. – odbyła się w Szczecinie polsko-niemiecka

konferencja naukowa „Protestanci i katolicy pomorscy wobec hitleryzmu i stalinizmu”.

Organizatorami konferencji było Archiwum w Greifswaldzie, a ze strony polskiej Instytut Politologii Uniwersytetu Szczecińskiego, Zamek Książąt Pomorskich i AP w Szczecinie. Wygłoszono 13 referatów. Pięć z nich wygłosili referenci niemieccy, pozostałe polscy. Większość referatów historycznych dotyczyła okresu po zakończeniu II wojny światowej.

2. Szkolenia

AP w Częstochowie zorganizowało cykl 6 szkoleń dla pracowników archiwów zakładowych, urzędów miast, gmin i starostw z terenu b. województwa częstochowskiego. Tematy szkoleń: „Przekazywanie akt z komórek organizacyjnych jednostki do archiwum zakładowego”, „Podstawy prawne postępowania z dokumentacją. Normatywy kancelaryjnoarchiwalne. Organizacja i zadania archiwów zakładowych”, „Kwalifikacja archiwalna dokumentacji. Brakowanie dokumentacji niearchiwalnej”. Uczestniczyło ogółem 160 osób.

AP w Kielcach, 10 VI 2002 r. - narada konsultacyjno-doradcza na temat procesu aktotwórczego dokumentacji i kryteriów oceny wartości dokumentacji w kontekście wykładni *Decyzji nr 1 naczelnego dyrektora archiwów państwowych z dnia 27 V 2002 r.* 20

AP we Wrocławiu, Oddział w Jeleniej Górze, IV i VI 2002 r. – szkolenie kancelaryjno-archiwalne pracowników samorządowych Jeleniej Góry: Urzędu Miejskiego w Jeleniej Górze i Starostwa Powiatowego w Jeleniej Górze.

3. Współpraca z lokalnymi władzami i instytucjami naukowo-kulturalnymi

AP w Kielcach, 10 VI 2002 r. – narada konsultacyjno-doradcza w ramach współpracy z organami i jednostkami organizacyjnymi samorządu terytorialnego.

AP m.st. Warszawy - spotkania dyrektora archiwum Ryszarda Wojtkowskiego z: 1)

Małgorzatą Zdancewicz (dyrektor Wydziału Zagospodarowania Przestrzennego i Architektury Biura Zarządu m. st. Warszawy) na temat rozpoczęcia prac nad t. 2 „Atlasu historycznego Warszawy” i zakończenia prac studialnych; 2) z Januszem Pietkiewiczem (dyrektor Wydziału Kultury Biura Zarządu m. st. Warszawy) w sprawach finansowania „Kroniki Warszawy”; uzgodniono, iż „Kronika” winna być finansowana przez władze miasta; 3) z członkami Sejmiku Regionalnego Towarzystwa Kultury Województwa Mazowieckiego, na temat współpracy; 4) z Adamem Skórką (dyrektor Departamentu Promocji, Kultury i Współpracy Mazowieckiego Urzędu Marszałkowskiego) w sprawach organizacji sesji i wystaw

poświęconych m.in. szlachcie mazowieckiej (wspólnie z Muzeum Szlachty Mazowieckiej w Ciechanowie) oraz mniejszościom narodowym Mazowsza; 5) z Jerzym Rakowskim (burmistrz

Mławy); ustalono, że władze miasta wezmą na siebie zagospodarowanie terenu przed budynkiem archiwum oraz wykonanie nawierzchni ulicy.

4. Nabytki

AP w Kielcach - dar p. Marii Chodnikiewicz (2 j.a.) dotyczący wywiadu AK w okręgu radomsko - częstochowskim oraz Związku b. Więźniów Hitlerowskich.

AP w Poznaniu – dzięki dokonanej zakupowi uzupełniło zespoły: Dokumenty i akta klasztorów – Cystersi Łąd 1293 – 1797 oraz Akta miasta Koło 1480-1790.

AP w Radomiu, maj 2002 r. – przejęto od rodziny spuściznę aktową dra hab. Stefana Witkowskiego, ekonomisty i urbanisty, nauczyciela akademickiego, wieloletniego prezesa Radomskiego Towarzystwa Naukowego i Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych w Radomiu.

czerwiec 2002 r. – zakup od osoby prywatnej planów inwestycji gospodarczej z 1836 r. w ekonomii Piórków. W okresie międzywojennym były one przechowywane w Archiwum Map Zarządu Rolnictwa i Dóbr Państwowych i zaginęły przed wybuchem II wojny światowej.

AP m. st. Warszawy – dar Johanna Henninga (RFN), niemieckiego żołnierza łączności, 66 fotografii Warszawy i Mazowsza z lat 1941–1943. W ich skład wchodzi fotografie z getta siedleckiego, zdjęcia Warszawy oraz mazowieckich miejscowości, parków i kościołów.

AP m. st. Warszawy, Oddział w Łowiczu - otrzymał 23 dokumenty z XIX i XX w., w tym wspomnienia, fotografie, korespondencja, opracowanie dotyczące historii miasta Łowicza i regionu.

AP m. st. Warszawy, Oddział w Pułtusku - dar kolekcjonera Edwarda Malinowskiego: zespół Armia Krajowa – Narodowe Siły Zbrojne w Pułtusku 1944 (1 j.a. i 0,01 m.b.). Są to karty

ewidencyjne 12 członków AK-NSZ w Pułtusku z 1944 r.

5. Popularyzacja

AP w Częstochowie, marzec-czerwiec 2002 r. – zajęcia pedagogiczne dla uczniów i studentów (tematyka: „Materiały archiwalne Archiwum Państwowego w Częstochowie a historia miasta Częstochowy i regionu częstochowskiego”, „Korzystanie z materiałów archiwalnych Archiwum Państwowego w Częstochowie. Praktyka, poznanie zasobu, pomoce archiwalne”).

AP w Kielcach, 16 VI 2002 r. - pracownik archiwum Piotr Kowalczyk został wybrany autorem roku 2001 przez redakcję „Głosu Weterana i Rezerwisty”;

28 VI 2002 r. – wywiad dla „Radia Kielce” na temat historii budynku archiwum (była synagoga) oraz dokumentów dotyczących ludności żydowskiej.

AP w Lublinie, Oddział w Chełmie, 5 V 2002 r. - otwarcie wystaw „50 lat Oddziału chełmskiego APL” i „Chełm – historia miasta w dokumencie”.

AP w Łodzi - w ramach realizacji umowy o współpracy, zawartej w 2002 r. pomiędzy Uniwersytetem Łódzkim i Uniwersytetem Justusa-Liebiga z Giessen, opublikowano reportaż z getta łódzkiego, pióra praskiego literata i publicyisty Oskara Singera (teksty w zasobie archiwum).

27 V 2002 r. – wizyta 23 studentów z St. Cloud State University w Minnesocie (USA).

AP w Poznaniu, 3 VI 2002 r. - otwarcie wystawy w Muzeum Techniki Ceramicznych w Kole pt. „Miasto Koło w dokumentach”, na której zaprezentowano księgę radziecką przedmieścia Zduny miasta Koła z lat 1585–1802. Zakup niniejszej księgi przekroczył możliwości finansowe archiwum, dlatego dyrektor zwrócił się do przedsiębiorstwa KOŁO Sanitec Group Sp. z o.o. z prośbą o jego dofinansowanie. Archiwum zadeklarowało pokrycie kosztów konserwacji księgi oraz współudziału w organizacji okolicznościowej wystawy z okazji przypadającego 640-

lecia miasta Koła. Prezes firmy Marek Kukuryka niezwłocznie wyraził gotowość udzielenia pomocy finansowej przy zakupie archiwaliów.

AP w Toruniu, 25-27 IV 2002 r. – wystawa w ramach II Toruńskiego Festiwalu Nauki i Sztuki „Toruń–podróż w głąb czasu” w Toruniu.

AP m. st. Warszawy, Oddział w Łowiczu, 27 IV 2002 r. – rozdanie nagród w Konkursie Historycznym Burmistrza Miasta Łowicza na wspomnienia z lat 1945–1970; uroczystość odbyła się z udziałem ponad 40 dziennikarzy z całego kraju. Kopie prac konkursowych przekazał do zasobu łowickiego archiwum burmistrz mgr inż. Ryszard Budzałek.

AP we Wrocławiu, 17 V - 7 VI 2002 r. - wystawa „Dokumenty książąt i królów polskich”. Zaprezentowano 37 dokumentów spośród ponad 1000 dyplomów książąt i królów polskich. Przy doborze materiałów brano pod uwagę przede wszystkim wystawców dokumentów. W przypadku archiwaliów książęcych pokazane zostały głównie dyplomy książąt o aspiracjach do jednoczenia ziem polskich, a spośród dyplomów królewskich przykłady oryginalnych dokumentów królów polskich. Na otwarcie przybyli liczni goście, m.in. metropolita wrocławski ks. kard. Henryk Gulbinowicz i konsul generalny RFN we Wrocławiu Peter Olhr.

11 VI 2002 r. - wystawa pt. „Archiwista Czesław Margas – 50 lat pracy dla miasta i regionu”, zorganizowana we współpracy z Towarzystwem Przyjaciół Jeleniej Góry.

AP w Zielonej Górze, 7 VI 2002 r. - konkurs wiedzy o regionie „Zielona Góra i okolice”, zorganizowany z udziałem dra Zbigniewa Bujkiewicza i dra Tadeusza Dzwonkowskiego z AP w Zielonej Górze.

6. Jubileusze

AP we Wrocławiu Oddział w Jeleniej Górze, 11 VI 2002 r. – obchody jubileuszu 50-lecia pracy Czesława Margasa, emerytowanego pracownika.

SPRAWY ORGANIZACYJNO-KADROWE

1. Sprawy kadrowe

Z dniem 1 V 2002 r. dyrektor generalny zatrudnił mgr inż. Agnieszkę Kalę na stanowisku podreferendarza w Wydziale Ogólnym i powierzył jej prowadzenie sekretariatu Kierownictwa Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych. Beata Obrębowska, prowadząca dotychczas sekretariat, została zatrudniona w Wydziale Finansowania i Księgowości NDAP.

Izabella Prusinowska

2. Decyzja nr 1 naczelnego dyrektora archiwów państwowych

z dnia 27 V 2002 r.

Zarządzenie nr 3 naczelnego dyrektora archiwów państwowych z dnia 30 IV 1985 r. w sprawie zasad i trybu ustalania państwowych jednostek organizacyjnych, w których tworzy się archiwa zakładowe utraciło moc obowiązującą po wejściu w życie z dniem 27 maja br. Decyzji nr 1 naczelnego dyrektora archiwów państwowych w sprawie zasad i sposobu ustalania przez archiwa państwowe państwowych jednostek organizacyjnych, jednostek samorządu terytorialnego i samorządowych jednostek organizacyjnych, w których tworzy się archiwa zakładowe.

Decyzja nr 1 z dnia 27 V 2002 r. jest aktem normatywnym rozwijającym zapisy ustawy archiwalnej. Zawiera wykaz jednostek organizacyjnych wytwarzających materiały archiwalne wchodzące do państwowego zasobu archiwalnego i zobowiązanych do utworzenia i prowadzenia archiwum zakładowego, działających obecnie, tym samym uwzględniając przemiany, którym podlegało państwo polskie po 1989 r. dostosowuje stan faktyczny w tym zakresie do stanu prawnego. Dostosowanie wykazu jednostek organizacyjnych do obowiązującego stanu prawnego, drogą konsultacji z archiwami państwowymi, polegające m. in. na uwzględnieniu jednostek organizacyjnych samorządu terytorialnego, stanowiło najważniejszy etap tworzenia tego aktu.

*Decyzją nr 1 z dnia 27 V 2002 r. naczelny dyrektor archiwów państwowych, wprowadził do stosowania przez archiwa państwowe: **Wytyczne w sprawie zasad i sposobu ustalania***

państwowych jednostek organizacyjnych, jednostek samorządu terytorialnego i samorządowych jednostek organizacyjnych, w których tworzy się archiwa zakładowe oraz Instrukcję w sprawie sposobu ustalania państwowych jednostek organizacyjnych, jednostek samorządu terytorialnego i samorządowych jednostek organizacyjnych, w których tworzy się archiwa zakładowe. Naczelny dyrektor powyższą decyzją zobowiązał archiwa państwowe do przeprowadzenia akcji, której celem jest aktualizacja podmiotów archiwalnych, zgodnie z kryteriami selekcji określonymi w *Wytycznych*. Przy tym w proces ustalania jednostek organizacyjnych została mocno zaangażowana Komisja Archiwalnej Oceny Dokumentacji. Następnie naczelny dyrektor zobowiązał archiwa do utworzenia w komputerowej bazie NADZÓR wykazu jednostek organizacyjnych, zgodnie ze wskazówkami zawartymi w *Instrukcji*.

Jako najważniejsze kryteria selekcji jednostek wytwarzających państwowy zasób archiwalny, akt ten wymienia: funkcje jednostki organizacyjnej w ramach struktury administracyjnej i gospodarczej kraju bądź regionu, charakter i przedmiot prowadzonej działalności oraz zasięg działania, znaczenie społeczne, gospodarcze, kulturalne jednostki organizacyjnej oraz znaczenie historyczne i regionalne materiałów archiwalnych dla dokumentowania dziejów kraju lub regionu (politycznych, społecznych, gospodarczych kulturalnych, naukowych, powtarzalność wytwarzanych materiałów archiwalnych).

Kryteria te nie zostały wypracowane dla potrzeb tego aktu, lecz stanowią odwołanie do zasad określonych we wcześniej obowiązujących przepisach w tym zakresie i świadczą o ciągłości działania archiwów państwowych na tym polu. Decyzja wymienia materiały pomocne przy ustalaniu bądź wnioskowaniu o ustalenie jednostek organizacyjnych. Gwarantuje archiwom państwowym prawo do inicjatywy odnośnie do ustalania jednostek organizacyjnych, których charakter działania ma znaczenie dla rozwoju regionalnego.

Decyzja nr 1 naczelnego dyrektora archiwów państwowych z dnia 27 V 2002 r. oraz Zarządzenie nr 8 naczelnego dyrektora archiwów państwowych z dnia 15 VI 2000 r. w sprawie przeprowadzania przez archiwa państwowe kontroli postępowania z materiałami archiwalnymi wchodzącymi do państwowego zasobu archiwalnego, które ujednoliciło procedurę wykonywania kontroli archiwalnych, stanowią niezbędne narzędzia pracy archiwów państwowych nad kształtowaniem państwowego zasobu archiwalnego i sprawowaniem nadzoru nad narastającym państwowym zasobem archiwalnym.

Teresa Kantor

3. Otwarcie Oddziału we Włocławku

28 V 2002 r. nastąpiło uroczyste otwarcie Oddziału AP w Toruniu we Włocławku, w którym udział wzięli: naczelny dyrektor archiwów państwowych doc. dr hab. Daria Nałęcz; przedstawiciele miejscowych władz samorządowych, wojewódzkich i duchowieństwa; dyrekcja Muzeum we Włocławku (od wielu lat ściśle współpracuje z archiwum); prof. dr hab. Andrzej Tomczak, dr Wiesława Kwiatkowska i dr Piotr Oliński (Instytut Historii i Archiwistyki UMK w Toruniu); prof. dr hab. Marian Pawlak (Akademia Bydgoska im. Kazimierza Wielkiego). Na uroczystość przybyli również byli dyrektorzy AP w Toruniu: doc. dr Karola Ciesielska i prof. dr hab. Maksymilian Grzegorz. Szeroko reprezentowane było także środowisko archiwalne, m. in. poprzez dr Henrykę Duczkowską-Moraczewską (kierownik Archiwum UMK), dr Lidię Wakuluk (kierownik Oddziału w Inowrocławiu). W trakcie uroczystości podkreślano wielokrotnie zasługi mgr Marianny Gruszczyńskiej (kierownik Oddziału we Włocławku), szczególnie zaangażowanej w prace remontowobudowlane od strony organizacyjnej; m.in. udało się jej zachować ciągłość pracy archiwum, pomimo prowadzonych translokacji archiwaliów i przeprowadzek. Specjalne podziękowania złożono również dyrektorowi AP w Toruniu, drowi hab. Jarosławowi Porazińskiemu, za wkład pracy związany z przeprowadzeniem remontu i rozbudowy Oddziału we Włocławku. Podczas uroczystości nastąpiło otwarcie wystawy archiwalnej dotyczącej miast Kujaw Wschodnich.